

УДК 341:327.5

Люба О.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ЇХ РОЛЬ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ У КОСОВО ТА КРИМУ. Частина I.

Проаналізовано проблему самовизначення Косово та АР Крим у контексті міжнародного права. Відзначено, що діалектична суперечність права на самовизначення та непорушності кордонів на сьогодні створює передумови для дроблення сучасних держав та порушення їхньої територіальної цілісності. Висловлена думка щодо необхідності більш чіткого визначення зазначених міжнародно-правових норм.

Ключові слова: державний суверенітет, принцип територіальної цілісності, право народу на самовизначення, Косово, АР Крим.

Любая Е.А.

ПРИНЦИПЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И ИХ РОЛЬ В УРЕГУЛИРОВАНИИ КОНФЛИКТА В КОСОВО И В КРЫМУ. Часть I.

Проанализирована проблема самоопределения Косово и АР Крым в контексте международного права. Отмечено, что диалектическое противоречие права на самоопределение и нерушимости границ сегодня создает предпосылки для дробления современных государств и нарушения их территориальной целостности. Высказано мнение о необходимости более четкого определения указанных международно-правовых норм.

Ключевые слова: государственный суверенитет, принцип территориальной целостности, право народа на самоопределение, Косово, АР Крым

Lyuba O.

PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW AND THEIR ROLE IN CONFLICT RESOLUTION IN KOSOVO AND CRIMEA. Part 1.

The problem of Kosovo and the Autonomous Republic of Crimea self-determination in the context of international law is analyzed. It is noted that the dialectical contradiction of the right to self-determination and inviolability of borders today creates preconditions for breaking up the modern states and violating their territorial integrity. The view was expressed about the need for a clearer definition of these international legal norms.

Key words: state sovereignty, principle of territorial integrity, people's right to self-determination, Kosovo, Autonomous Republic of Crimea

На початку XXI ст. особливої актуальності набуває ідея створення ефективної системи колективної безпеки сучасних держав, що на сьогодні є більш прийнятною формою взаємодії, аніж військовий союз. До її переваг можна віднести не лише військовий, а й економічний компонент, який в епоху глобалізації має не менше руйнівну силу, ніж зброя. Разом із тим реальний стан речей на міжнародній арені в Post Cold-War era свідчить про розширення сфери впливу основних геополітичних гравців сучасного світу на суверенітет країн-периферії, ведення політики подвійних стандартів,

існування низок домовленостей з порушенням міжнародно-правових норм.

Проголошення у лютому 2008 р. косовськими албанцями в односторонньому порядку незалежності Косова викликало неоднозначну реакцію¹ з боку міжнародної спільноти. Згідно з конституцією Сербії, парламент краю не має необхідних для відділення повноважень (Ustav Republike Srbije 2006),

¹ Незалежність Косово вже наступного дня після проголошення визнали США, Британія, Франція, Туреччина, Албанія; протягом 2008 року - понад півсотні країн, а до теперішнього часу - 111 з 193 країн-членів ООН. Не визнають Косово, крім Сербії, такі країни як Росія, Китай, Індія, Грузія, Молдова і Україна та п'ять країн Євросоюзу – Греція, Іспанія, Кіпр, Румунія і Словаччина (Вендик Ю. 2018).

тож оголошення незалежності не є легітимним, і Косово як і раніше входить до складу Сербії як автономний край Косово і Метохія. Зазначимо, що події в Косово отримали досить виважену оцінку політичним істеблїшментом України. У цілому позиція України щодо визнання незалежності формувалася виходячи з її національних інтересів, одним із яких є територіальна цілісність держав на європейському континенті. Ряд українських політиків (П.Симоненко, В.Семиноженко, Л.Грач) зауважували, що прецедент в Косово може призвести до збройного конфлікту в АР Крим. Російська Федерація, яка у 2008 р. зайняла жорстку позицію щодо невизнання незалежності Косова, через деякий час, виходячи з власних національних інтересів, визнала незалежність Абхазії, Південної Осетії (2009 р.), та АР Криму (2014 р.).

Косовський прецедент² фактично дав «старт» сепаратистським рухам не лише на постюгославському та пострадянському просторах, а й у країнах західної Європи. Враховуючи ту обставину, що в міжнародному праві існують і працюють такі принципи, як необхідність дотримання принципу територіальної цілісності та право народів на самовизначення, існує потенційна загроза подальшої «балканізації»³ як країн сучасної Європи – від Іспанії (Каталонія) до Великобританії (Шотландія), – так і незалежних країн, які утворилися після розпаду СРСР та СФРЮ. Відзначимо, що полярність позицій, яку демонструє сьогодні міжнародна спільнота в питаннях визнання незалежності держав і права народів на самовизначення, скоріш свідчить про суперечливість деяких засадничих принципів, на яких базується сучасна система міжнародного права, що кардинально підриває віру до переговорів як основоположного елемента міжнародного порядку.

Незалежні унітарні Сербія та Україна, маючи у своєму складі автономні області (Косово і Метохія та АР Крим), багатоетнічний склад населення, чисельну національну меншину (албанці/ росіяни/ кримські татари) апіорі увійшли в групу країн, з високою

вірогідністю міжетнічної конфронтації, зіткнення інтересів між етнонаціональними спільнотами та національними елітами. Обидві країни є сьогодні об'єктами пильної уваги світової спільноти, площиною зіткнення геополітичних інтересів більш потужних держав, політичні рішення і дії яких, ставлять під сумнів ідею багатопольярного світу у найближчій перспективі.

Метою статті є аналіз основних передумов, що призвели до кризи в Косово і Метохії (у лютому 2008 р.) та АР Крим (у 2014 р.) крізь призму міжнародно-правових принципів – права народів на самовизначення, суверенітету та територіальної цілісності. На нашу думку, існування цих суперечливих принципів у сучасному варіанті є сприятливим середовищем для подальшого дроблення незалежних держав та ускладнення процесу безконфліктного урегулювання кризи. Принцип рівноправності і самовизначення народів, до якого апелюють деякі держави, виправдовуючи власні дії та намагаючись легітимізувати їх не можна розглядати окремо від інших основних принципів міжнародного права, а саме – невтручання в справи суверенної держави, територіальної цілісності та непорушності кордонів держави.

Принципи державного суверенітету та територіальної цілісності

Принцип державного суверенітету як один із ключових принципів Вестфальської системи у новітній час став надбанням статутів міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ, НАТО) та важливих міждержавних актів. Класичне визначення суверенітету як повної і абсолютної влади держави (суверена, монарха) на певній території, викладене в працях Ж. Бодена, Т. Гоббса, Ж-Ж.Руссо, що з часом уточнювалося, викликає чимало дискусій у сучасній політичній науці. Однак за розмаїття теоретичних підходів до визначення цього поняття, у цілому його розуміють як верховенство державних інститутів у внутрішній політиці, їхнє монопольне право на прийняття законів і рішень, а також незалежність держави у зовнішньополітичних відносинах. За останні десятиліття з'явилися теорії, які наголошують на поступовому «розмиванні» кордонів національної держави у процесі глобалізації та збільшенні економічної, політичної, культурної взаємозалежності країн, що зрештою призводить до девальвації поняття суверенітету. Як зауважує дослідник П. Позняков, сучасна держава існує в умовах серйозних

² Косовський прецедент - визнання міжнародним співтовариством одностороннього проголошення незалежності Косова та відділення його від Сербії, що розцінювалося як крайня міра, застосована у зв'язку з вичерпаністю всіх інших способів примирити албанський народ з метрополією і зберегти державу в колишніх межах.

³ Термін «балканізація» розуміється як продовження подрібнення політичної мапи світу.

обмежень у своїй внутрішній і зовнішній політиці, у виборі цілей і засобів їх досягнення. На сьогодні межі державного суверенітету поступово звужуються, і жодна сучасна держава не має абсолютної і повної самостійності (Позняков 2016 : 40).

Сьогодні більшість периферійних країн (серед яких і Україна) обирають шлях обмеження свого суверенітету в обмін на політичні та економічні вигоди (вступаючи в міжнародні організації та об'єднання, отримуючи кредитні транші). Серед факторів, що обмежують суверенітет, є також загроза виключення з системи міжнародної торгівлі, введення різних санкцій, ізоляції або військового втручання з боку міжнародного співтовариства. Слід відзначити, що саме через відсутність чітко прописаних правил і норм міжнародного права, що регулюють таке втручання, економічно залежні країни фактично живуть «під диктовку» країн ядра світ-системи. Крім того, різний політичний, економічний, військовий потенціал країн, у свою чергу унеможливує формальну і фактичну рівність між державами у сфері міжнародних відносин. Американський дослідник І. Валлерстайн відзначав, що «сучасні держави вписані в рамки міждержавної системи і обмежені її правилами і нормами. Виробнича діяльність у всіх них без винятку здійснюється в рамках капіталістичного світ-системи і обмежується його пріоритетами і економічними законами» (Валлерстайн 2004: 37). Держави з найбільш централізованою політичною системою увійшли в ядро сучасної світ-системи, отримавши владу над країнами з децентралізованою владою, що відносяться до полупериферійних і периферійних» – констатує дослідник у своїй роботі «Сучасна світ-система» (Wallerstein 1974).

Країни, що наразі мають потужну армію, зброю масового ураження і користуються значною підтримкою населення (Росія, КНР, КНДР) не виявляють значного занепокоєння відносно можливих санкцій і загроз військового втручання. Так, лідер КНДР Кім Чен Ин, заявив що ядерний арсенал є єдиним гарантом збереження суверенітету для країни (Васейкіна 2017). І хоча наявність ядерної зброї як стримуючий фактор сьогодні у світі девальвує, це суттєво не впливає на скорочення нарощування озброєнь та створення зброї масового знищення. Сумнівно, що світова спільнота або окремі держави ризикнуть піти шляхом збройного втручання у внутрішні справи приміром такої країни, як Північна Корея, знаючи що це неминуче

приведе не лише до величезних людських жертв, а й глобальної катастрофи в цілому.

Саме суверенітет, на думку О. Остеруда, має на увазі принцип невтручання, який є основною вимогою міжнародного права, зафіксованою в Хартії ООН. «Суверенітет будь-якої держави, – відзначає він, – обмежений територіальним суверенітетом кожної іншої держави. Оскільки суверенітет умовний, існує потенційний антагонізм між суверенітетом і законом» (Остеруд 1994 :19). Можливим винятком з правила про невтручання є дії на захист співвітчизників за кордоном, водночас дослідник зауважує, що це досить спірне питання з правової та політичної точки зору (там само).

Концептуальна позиція світової спільноти щодо принципу невтручання у внутрішні справи суверенної держави викладена у «Декларації про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету (1965р.)» (Декларация о недопустимости вмешательства). Принцип невтручання, закріплений у багатьох міжнародних договорах і угодах, насамперед у Статуті ООН (п. 7 ст. 2) полягає в тому, що «жодна держава не має права втручатися прямо або опосередковано з якої б то не було причини у внутрішні і зовнішні справи іншої держави» (Декларация о недопустимости вмешательства). Таким чином, засуджуються не тільки збройне втручання, але й усі інші форми втручання і будь-які загрози, спрямовані проти правосуб'єктності держави. У рамках цього правила жодна держава не може ні застосовувати, ні заохочувати застосування економічних, політичних заходів або заходів будь-якого іншого характеру з метою домогтися підпорядкування собі іншої держави. На нашу думку, цей принцип є формально умовним саме через відсутність чітко прописаної міжнародним співтовариством дефініції «втручання у внутрішні справи». З документів не зрозуміло, яку відповідальність мають нести країни за порушення норм міжнародного права, що регулюють питання, пов'язані зі збройним/військовим втручанням у внутрішні справи суверенної держави. Останнє уможливує застосування політики подвійних стандартів з боку держав ядра, а подекуди й ігноруванні резолюцій Ради Безпеки ООН.

Посягання на національні кордони суверенних держав з грубим порушенням принципів демократії, мало б підлягати автоматичному виключенню країн з

міжнародних організацій⁴, а не лише обмежуватися уведенням економічних санкцій. Косівська та кримська кризи – це свідчення того, що міжнародні інститути, створені після Другої світової війни для підтримки світового порядку (ООН, ЄС, НАТО), як вся система міжнародного права наразі перебувають у стані кризи. Це, у свою чергу, потребує обережної, продуманої, системної ревізії певних положень міжнародного права та корегування змісту діяльності вищезначених інститутів.

Протиріччя, що виникають між трактуваннями Статуту ООН і міжнародного права проявляється навіть на рівні держав – членів РБ ООН, які рідко знаходять компроміс з питання превентивних військових дій. Як слушно відзначають С.Бокерія та О.Петрович-Белкін, головна проблема полягає в тому, що ООН та її структурні підрозділи не встигають адаптувати свої нормативні документи до швидкоплинних реалій міжнародних відносин (Бокерія, Петрович-Белкін 2013 : 168) Крім того, рішення ООН переважно носять рекомендаційний характер, що дає можливість державам трактувати положення Статуту ООН і норми міжнародного права, виходячи з позицій власних національних інтересів і діяти відповідно до них у різний спосіб, вдаючись навіть до військових заходів.

Після закінчення «холодної війни» країни ЄС і США фактично монополізували право на оцінку політичних режимів в інших країнах і визначення умов, за яких потрібно військове втручання. США, країни ЄС, блок НАТО (з або без санкції ООН⁵) на початку 90-х рр. XX ст. неодноразово використовували військову силу для повалення т.зв. недемократичних режимів у різних країнах (Югославія, Ірак, Гаїті, Лівія, Сирія, Афганістан тощо). У якості приводу для втручання були оприлюднені випадки масового порушення прав людини, заступництво тероризму, розробка і застосування зброї масового знищення тощо. Слід зауважити, що питання щодо втручання у внутрішні і зовнішні справи держави, порушення територіальної цілісності, вторгнення на

територію іншої країни є принципово важливими, що має виключати суперечливі формулювання, амбівалентність позицій та вимагають вироблення спільної чіткої позиції світового співтовариства заради збереження миру. Адже важко уявити собі позитивний ефект від інтервенції і військового втручання «заради миру і безпеки», як це означено у Декларації про неприпустимість інтервенції і втручання у внутрішні справи держав (1981 р.), (Декларація о недопустимости интервенции), натомість легко передбачити те, що його супроводжує: хаос, громадянські війни, масові порушення прав людини і численні жертви серед мирного населення, зростання кількості біженців, зростання впливу терористичних організацій тощо.

Наразі можна констатувати збільшення кількості міждержавних військово-політичних, фінансово-економічних союзів і об'єднань, зростання ролі міжнародних організацій, з одного боку, а з іншого – недотримання норм міжнародного права, порушення міждержавних домовленостей⁶ та прав і свобод громадян (особливо національних/релігійних меншин) всередині країни, відмова від виконання вимог міжнародних організації (перш за все ООН), що призводить до введення санкцій, ізоляції держави, а часто і до військового втручання. Відзначимо, що втручання у внутрішні справи інших держав та особливо зовнішнє вторгнення без міжнародного мандату (навіть в гуманітарних цілях), є неприйнятними, адже порушуються демократичне право на самовизначення, національний суверенітет, територіальна цілісність держави. Незважаючи на підписання у листопаді 1990 р. Паризької Хартії для нової Європи, де проголошено фактичний кінець півстолітнього протистояння двох систем і початок нової ери «демократії, миру і єдності» (Парижская Хартия 1990), остання носить здебільшого декларативний характер.

Принцип рівноправності і самовизначення народів

⁴ Втручання Росії у внутрішні справи України отримало різко негативну оцінку з боку країн Великої сімки, і країна була формально виключена зі списку G8.

⁵ У період з 24 березня по 10 червня 1999 р. військами НАТО проти Союзної Республіки Югославія було проведено військову-повітряну операцію «Союзна сила» без санкції Ради Безпеки ООН.

⁶ Зокрема прямим втручанням РФ у внутрішні справи України були порушені низка міжнародних договорів: Гельсінкський заключний акт 1975 р. про непорушність кордонів у Європі, Будапештський меморандум 1994 р. про гарантії безпеки України, Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією 1997 р., Договір між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон від 28.01.2003 (ратифіковано 20.04.2004).

Після Другої світової війни принцип самовизначення народів, який було закріплено в Статуті Організації Об'єднаних Націй у 1945 р., став юридичною основою для розпаду колоніальних імперій Бельгії, Великобританії, Нідерландів, Франції. Більш детально він сформульований у «Декларації про принципи міжнародного права» від 24 жовтня 1970 р., де зазначено, що «всі народи мають право вільно визначати без втручання ззовні свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток, і кожна держава зобов'язана поважати це право відповідно до положень Статуту ООН» (Декларація о принципах 1970). І далі визначено форми здійснення права на самовизначення якими є: «створення суверенної і незалежної держави, вільне приєднання до незалежної держави або об'єднання з ним, або встановлення будь-якого іншого політичного статусу, вільно визначеного народом» (Декларація о принципах 1970). Таким чином, з Декларації виходить, що залежно від мети національного самовизначення – державна незалежність, перехід під юрисдикцію іншої країни, автономія або розширення автономії, народи, які скористалися таким правом, можуть реалізувати його в таких формах:

- а) створення власної суверенної держави;
- б) національно-культурна або національно-політична автономія в межах існуючих кордонів держави;
- в) вихід певного народу зі складу держави (сецесія або іредентизм).

Амбівалентність положення про право народів на самовизначення криється у невизначеності багатьох питань. Приміром, російський дослідник Д. Грушкін зазначає: 1) «Самовизначення народів» – це принцип чи право? 2) Хто є суб'єктом права на самовизначення? 3) Чи може «умовна множина» (населення певної території) розглядатися як суб'єкт права? 4) Як можна інституалізувати та формалізувати «волю народу»?» (Грушкін 1997). Беручи до уваги культурну відносність концепції самовизначення народів, учений зауважує, що ця ідея, подібно до всіх інших соціальних ідей, виникла й розвивалася за конкретних історичних обставин, у певному інтелектуальному і культурному контексті та звертає увагу на необхідність «усвідомлювати різницю між текстами, зокрема правовими документами, і їх інтерпретаціями на практиці» (Грушкін 1997).

Серед західних дослідників (А. Етціоні, О. Остеруд, Р. Осборн) (Etzioni 1992-1993:

34.; Остеруд 1994: 25; Осборн 1993) поширеною є думка, що ідея самовизначення народів не тільки не вписується в правові рамки через невизначеність пов'язаних з нею дефініцій (перш за все такого поняття, як «народ»), а й провокує деструктивні процеси, які не піддаються регулюванню (такі, як сепаратизм і етнічні конфлікти) вступаючи тим самим у протиріччя з цілями Статуту ООН.

На думку Д. Грушкіна, поряд із існуючими розбіжностями у трактуванні поняття «народ» як етнічної або територіальної громади, висловлюються ідеї, про те, що право на політичне самовизначення повинні мати так звані «споконвічні» або «корінні» етнонації, що населяють певні території або адміністративну одиницю. В основі такої «романтичної» позиції лежить уявлення про етнічні групи як базові структурні одиниці людства, про «волю народу» як вищу цінність і про необхідність задовольняти всі домагання «народу» на самовизначення, якщо ним буде заявлено про відділення від держави, в якій він проживає, і створенні власної (Грушкін 1997).

Серед українських фахівців питання про суб'єктність права на самовизначення порушено І. Рафальським. Дослідник зазначає, що «згідно з принципом самоідентифікації право визнавати себе народом належить не державі, а самій спільноті ... Народом може виступати як певна етнічна чи національна меншина, так і сукупність етнічних груп (Рафальський 2013 : 145). На нашу думку, дискусійність дефініцій «народ» та «нація», або питання, чи мають «національні меншини» право на «зовнішнє самовизначення», визначається слабкістю теоретичного розмежування у сучасній науці цих понять. У практичній площині нез'ясованість до кінця цих питань провокує загострення протиріч та конфліктів (серби у Боснії, албанці у Косово, вірмени у Нагорному Карабасі, курди у Туреччині, Ірані та Іраку).

У рамках теорії міжнародного права «право народів на самовизначення» здійснюється шляхом плебісциту, що відбувається на території, яка прагне до незалежності. Зафіксовані в документах ООН право держав на охорону територіальної цілісності і право народів на самовизначення знаходяться у ситуації нероз'язуваного протиріччя: коли дія одного права блокує інше. Відповідно до Декларації про принципи міжнародного права 1970 р, «кожна держава зобов'язана утримуватися від загрози силою або її застосування з метою порушення

існуючих міжнародних кордонів іншої держави або в якості засобу вирішення міжнародних суперечок, в тому числі територіальних суперечок, і питань, що стосуються державних кордонів» (Декларація о принципах 1970). Таким чином, загроза силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави визнається порушенням міжнародного права несумісним з цілями Організації Об'єднаних Націй і Статуту ООН.

Аналіз економічної, соціальної, культурної та інших складових права на самовизначення має суттєве значення, однак у застосуванні цього права на практиці визначальну роль має перш за все політичний фактор. До «права народів на самовизначення» найчастіше апелюють сучасні «великі держави» (ЄС, США, Росія), аргументуючи свою позицію щодо визнання/заперечення незалежності певної території. Так, Росія використала втручання НАТО у конфлікт в Югославії навесні 1999 р. задля виправдання і легалізації власних дій, наприклад, у Грузії та Україні. Аргументами Москви стала позиція, що визнання легітимним відділення Косово від Сербії (правомірність якого вона ж послідовно і рішуче заперечує) створило прецедент, у рамках якого Росія діяла у 2009 та у 2014 рр.

На нашу думку, означені випадки силового втручання у конфлікт містять небезпеку і для самих держав-протекторів. Зауважимо, що визнання і використання права на самовизначення у такий спосіб, може призвести до ситуації вимоги реалізації такого права і для народів, які живуть на території цих держав (приміром, в США – народи Гавайських островів і Аляски, Пуерто-Ріко, в Росії – Чечня, Дагестан, Інгушетія) та можуть заявити про нього у найближчій перспективі. Незважаючи на в цілому позитивну роль права на самовизначення в попередні історичні періоди, начасі воно містить небезпеку можливості неконтрольованих односторонніх дій. Крім того, досвід Чехословаччини, колишньої Югославії, Радянського Союзу показав, що гарантія обласної автономії або надання права на самовизначення може легко стати початком розпаду держави. Нагадаємо, що спочатку Європа⁷ і США виступали за збереження

цілісності югославської федерації, проте пізніше ця позиція кардинально змінилася на протилежну, де головним аргументом стало «право народів на самовизначення». Наразі для вирішення поточних проблем в Європі та інших регіонах світу науковці пропонують увести певні обмеження щодо застосування цього права (Cassese A. 1995 : 365-366). Враховуючи, що ці два базові принципи (територіальна цілісність держав і право народів на самовизначення) міжнародного права, у будь-який момент здатні вступити в протиріччя, є підстави передбачити не лише тривалі юридичні, а й політичні суперечки як всередині країни, так і за її межами. Нагадаємо, що для зміни статусу території незалежність повинна бути визнана значною кількістю держав. Приміром, Косово й досі вирішує цю проблему, оскільки республіка визнана не всіма країнами-членами ЄС, а референдум про статус Криму не визнала переважна більшість держав-членів ООН⁸.

ЛІТЕРАТУРА

Ustav Republike Srbije, koji je usvojila Narodna skupština Republike Srbije 30. septembra 2006. godine. URL: http://www.ius.bg.ac.rs/prof/materijali/martan/Ustav_Srbije.pdf (дата звернення: 7.03.2018).

Вендик Ю. 10 лет Косово. «Беспрецедентный прецедент» в зеркале политики России. BBC Україна. 16 февраля 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-43089977> (дата звернення: 7.03.2018).

Позняков П.В. Трансформация концепции суверенитета в современной политической науке. Актуальные вопросы общественных наук: социо-

міністр Люксембургу і голова Комісії Європейського Співтовариства Ж. Сантер, який відвідав Югославію наголошував на недоцільності визнання новоутворених республік.

⁸ Рада Безпеки ООН (15.03.2014р.) обговорила проект резолюції, якою пропонувалося оголосити майбутній референдум в Криму «нелегітимним» і закликати всі країни не визнавати його результати. За ухвалення резолюції проголосували 13 членів РБ (Австралія, Аргентина, Великобританія, Йорданія, Литва, Люксембург, Нігерія, Республіка Корея, Руанда, США, Франція, Чад, Чилі), Китай утримався, Росія наклала вето на документ. Генеральна Асамблея ООН (27.03.2014 р.) прийняла резолюцію на підтримку територіальної цілісності України, текст якої оголошує загальнокримський референдум від 16 березня 2014 р. «такий, що не має законної сили» (Резолюція ГА ООН 2014). З 193 держав - членів ООН «за» ухвалення резолюції проголосували 100 держав, «проти» - 11 (разом з Росією, проголосували ще 10 країн: Вірменія, Білорусія, Болівія, Венесуела, Куба, Нікарагуа, Кореїська Народно-Демократична Республіка, Сирія, Судан і Зімбабве), утрималися - 58, не голосували.

⁷ Напередодні виходу республік зі складу СФРЮ Західна Європа оголосила про свою підтримку територіальної цілісності Югославії відповідно до Заключного акта НБСС. Навесні 1991 р. прем'єр-

логія, політологія, філософія, історія: сб. ст. по матер. LXV-LXVI междунар. науч.-практ. конф. № 9-10 (59). Новосибирск: СибАК, 2016. С. 40-46.

Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / пер. с англ. под ред. В.И. Иноземцева. М.: Логос, 2004. 368 с.

Wallerstein I. The Modern World-System, vol. I: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century. New York/London: Academic Press. 1974. 387 p.

Васейкина И. Сдерживающий фактор: Ким Чен Ын рассказал, зачем ему ядерное оружие. МК.RU, 2017.: URL: <http://www.mk.ru/politics/2017/10/09/sderzhivayushhiy-faktor-kim-chen-yn-rasskazal-zachem-emu-yadernoe-oruzhie.html> (дата звернення: 6.03.2018).

Остеруд О. Суверенная государственность и национальное самоопределение. *Этнографическое обозрение*. 1994. №2. С. 18-26

Декларация о недопустимости вмешательства во внутренние дела государств, об ограждении их независимости и суверенитета. Принята резолюцией 2131 (XX) Генеральной Ассамблеи ООН от 21 декабря 1965 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/inadmissibility_of_intervention.shtml (дата звернення: 6.03.2018).

Бокерия С. А., Петрович-Белкин О. К. К вопросу о гуманитарной интервенции в начале XXI в. *Власть*. 2013. Том. 21. № 3. С. 168-171.

Декларация о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств. Принята резолюцией 36/103 Генеральной Ассамблеи ООН от 9 декабря 1981 г. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/internal_affairs_decl.shtml (дата звернення: 7.03.2018)

Парижская хартия для новой Европы. Принята на совещании СБСЕ 21 ноября 1990 года.

URL: <https://www.osce.org/ru/mc/39520?download=true> (дата звернення: 7.03.2018).

Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций от 24 октября 1970 г. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення: 7.03.2018).

Грушкин Д.В. Право народов на самоопределение: история развития и воплощения идеи. *Право народов на самоопределение : идеология и практика : материалы к семинару*. Москва, 22-23 марта. 1997. URL: <http://old.memo.ru/hr/referats/selfdet/chapter2.htm> (дата звернення: 5.03.2018).

Etzioni A. The evils of self-determination // *Foreign Policy*. N. 89 (Winter, 1992-1993), pp. 21-35 P.34.

Осборн Р. Национальное самоопределение и целостность государства. 1993. URL: http://ecsosman.hse.ru/data/674/221/1217/013_Osborn.pdf (дата звернення: 5.03.2018).

Рафальський І. Суб'єкти права на самовизначення. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса*. 2013. Вип. 4. С. 136-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpiend_2013_4_14 (дата звернення: 5.03.2018).

Cassese A. Self-determination of people: A legal reappraisal. Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1995. 375 p.

Резолюція, прийнята Генеральною Ассамблеєю ООН 27 марта 2014 года A/RES/68/262.

URL: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262&referer=/english/&Lang=R (дата звернення: 7.03.2018).

УДК 321:316.32

Баталов О.А.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

УКРАЇНА ЯК ПЕРИФЕРІЯ СВІТ-ЕКОНОМІКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ПЕРЕХОДУ ДО НАПІВПЕРИФЕРІЇ

Крізь призму світ-системному аналізу було визначено Україну як державу периферії сучасної капіталістичної світ-економіки і виокремлено два варіанти її можливого переходу до напівпериферії. Перший варіант (встановлення таких торговельних відносин з іншими державами, завдяки яким протягом значного часу вдасться перерозподіляти прибуток на користь України) було визначено як малоімовірний. Другий варіант (Україна як держава, що надає центру світ-економіки послуги в сфері безпеки) визначено як більш ймовірний.

Ключові слова: світ-системний аналіз, світ-економіка, центр, периферія, напівпериферія, геополітика.